

بررسی رابطه شیوه‌های فرزندپروری و سازگاری تحصیلی

با واسطه‌گری صبر

زهرا کرمی^۲

بهرام موحدزاده^۱

مریم یاوری کرمانی^۳

پذیرش نهایی: ۱۳۹۷/۰۱/۱۸

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۹/۱۰

چکیده

هدف این مطالعه بررسی رابطه شیوه‌های فرزندپروری و سازگاری تحصیلی با واسطه‌گری صبر در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز بود. روش این تحقیق، همبستگی بود. جامعه آماری تمام دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه شیراز و ۲۳۵ دانشجو (۹۵ پسر و ۱۴۰ دختر) با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی مشخص شد. اطلاعات با استفاده از پرسشنامه‌های شیوه‌های فرزندپروری بامریند، صبر خرمایی، فرمانی و سلطانی، و سازگاری تحصیلی باکر و سیریک جمع‌آوری شد. نتایج پژوهش نشان داد که اثر غیر مستقیم شیوه‌های فرزندپروری مستبد ($t = 4/06$) و مقتدر ($t = 4/84$) بر سازگاری تحصیلی به ترتیب برابر با $0/07$ و $0/08$ و در سطح $0/01$ معنادار بوده است. همچنین اثر غیر مستقیم شیوه فرزندپروری آسانگیر ($t = 2/33$) برابر با $0/05$ و در سطح $0/05$ معنادار بوده است. نتایج تحلیل مسیر نشان داد که صبر در رابطه با شیوه‌های فرزندپروری و سازگاری تحصیلی، نقش واسطه‌ای را ایفا می‌کند. شاخص نیکویی برازش الگو نیز برازش الگوی پیشنهادی پژوهش را تأیید کرد. نتایج پژوهش مؤید این است که شیوه‌های فرزندپروری به صورت مستقیم و غیر مستقیم با واسطه صبر بر سازگاری تحصیلی تأثیر دارد؛ لذا ضروری است در نظام تعلیم و تربیت به شیوه‌های فرزندپروری و صبر به عنوان عوامل مؤثر در سازگاری تحصیلی بیش از پیش توجه شود.

کلیدواژه‌ها: شیوه‌های فرزندپروری، صبر، سازگاری تحصیلی.

movahed208@pnu.ac.ir

karami1394.z@gmail.com

m.yavaryi21@gmail.com

۱ - نویسنده مسئول: استادیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، ایران، تهران

۲ - دانش آموخته کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی

۳ - استادیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، ایران، تهران

مقدمه

ارتباط والدین و فرزندان سالها نظر صاحب‌نظران و متخصصان تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده است. خانواده نخستین پایگاهی است که پیوند بین کودک و محیط اطراف او را به وجود می‌آورد. کودک در خانواده، پندارهای اولیه درباره جهان، هم‌چنین، شیوه‌های سخن گفتن و هنجارهای اساسی رفتار را فرا می‌گیرد و نگرشها، اخلاق و روحیات خود را شکل می‌دهد و به عبارتی اجتماعی می‌شود (هرگنهان و آلسون^۱، ۲۰۰۳)؛ لذا چالشهایی که یادگیرندگان هنگام ورود به محیط آموزشی پیش رو دارند، تفکرات آنان در ارتباط با توانایی کنار آمدن با الزاماتی است که بر سازگاریشان تأثیر می‌گذارد (زیکووسکی^۲، ۲۰۰۷). دوران تحصیل، دوره‌ای از زندگی است که در آن تغییرات اجتماعی و شناختی سریعی اتفاق می‌افتد. کنار آمدن با این تغییرات مستلزم این است که فرد از توانایی سازگاری مناسبی برخوردار باشد (اسپیر^۳، ۲۰۰۰). یکی از عوامل بسیار مهم در دوران تحصیل، که تأثیرات زیادی بر روند تغییرات و تحصیل افراد دارد، سازگاری تحصیلی است. سازگاری تحصیلی^۴ به عنوان یکی از ابعاد کلی سازگاری روانی - اجتماعی مورد توجه پژوهشگران تعلیم و تربیت بوده و تلاشهای زیادی در جهت تبیین عوامل مؤثر بر آن از سوی محققان به عمل آمده است. مفهوم وسیع سازگاری تحصیلی شامل چیزی غیر از صرف توان بالقوه تحصیلی دانش‌آموزان است. بررسی جنبه‌های مختلف سازگاری تحصیلی موجب افزایش درک متصدیان تعلیم و تربیت از تصمیم فراگیران برای ادامه تحصیل یا ترک آن است (هیلاری و برنت^۵، ۱۹۹۴). برخی از مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی را می‌توان از انگیزه برای یادگیری، رفتاری برای برآورده ساختن الزامات و نیازهای تحصیلی، درک واضحی از هدف تحصیل و رضایت کلی از محیط تحصیل یادکرد (باکر و سیریک^۶، ۱۹۸۴). سازگاری دارای عرصه‌های مختلفی است. سازگاری در انتقال به محیط، سازگاری در روابط بین فردی و سازگاری در موقعیت آموزشی که از آن به عنوان سازگاری تحصیلی یاد می‌شود. در واقع سازگاری تحصیلی ناظر بر توانمندی فراگیران در انطباق با موفقیت و الزامات تحصیل و نقشهایی است که مدرسه به عنوان نهادی اجتماعی فراروی آنها قرار می‌دهد (پتاس^۷، ۲۰۰۶).

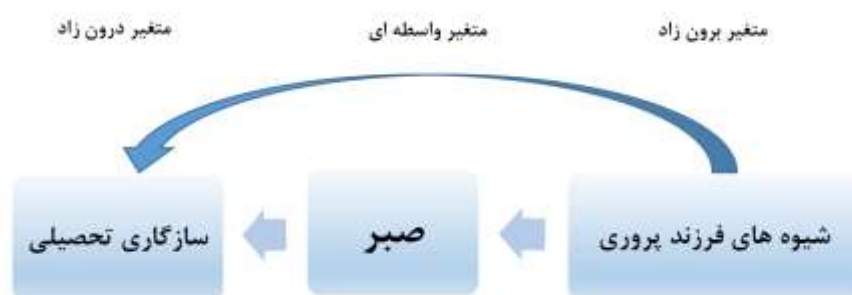
-
- 1 - Hergenhan & Olson
 - 2 - Zychowski
 - 3 - Spear
 - 4 - Academic Adjustment
 - 5 - Hillary & Brent
 - 6 - Baker & Siryk
 - 7 - Pettus

محققان معتقدند یکی از عوامل محیطی تأثیرگذار بر سازگاری تحصیلی^۱، خانواده است. خانواده نخستین مدرسه و محور اصلی تربیت انسان است. فرزندان درسهای اصلی و اساسی خود را از خانواده می‌گیرند. هر سازندگی و اشتباهی که در آن واقع شود؛ مستقیماً در فرزندان اثر می‌گذارد. ارتباطات خانوادگی سالم و بانشاط از شرایط لازم و ضروری رشد و تکامل استقلال و سازگاری نوجوانان است (هنریکسون و راکر^۲، ۲۰۰۰). بنابراین خانواده در جهت‌دهی افراد به سوی انسانیت و پرورش و تکوین شخصیت آنان می‌تواند نقش فوق‌العاده‌ای ایفا کند و خطوط اصلی و اساسی رفتار آنها را پدید آورد. به علاوه ارتباطات خانوادگی سالم و باثبات از شرایط لازم و ضروری رشد و تکامل استقلال و سازگاری جوانان است (هنریسون^۳، ۲۰۰۰).

تاکنون محققان بسیاری تأثیرات شیوه‌های فرزندپروری^۴ را بر سازگاری تحصیلی مورد بررسی قرار داده‌اند. پارسا، احمد پناه، پارسا و قلعه‌ای‌ها (۱۳۹۲) در تحقیق خود ارتباط کیفیت ارتباطات بین والدین و فرزندان را با سازگاری تحصیلی دانشجویان نشان دادند. حمایت و درک خانواده در حل مشکلات دانشجویان در دانشگاه نقش بسزایی دارد. در خانواده‌هایی که دلبستگی بین والدین و فرزندان زیاد بود و نزاعهای کمتری بین والدین وجود داشت، سازگاری تحصیلی دانشجویان بیشتر بود. هم‌چنین دانشجویانی که مهارتهای اجتماعی بیشتری داشتند از سازگاری تحصیلی بهتری برخوردار بودند. مجموعه مطالب در زمینه بررسی چگونگی تأثیرگذاری شیوه‌های فرزندپروری بر سازگاری تحصیلی قابل تأمل و پژوهش است، نقش متغیرهای واسطه‌ای در ارتباط شیوه‌های فرزندپروری بر سازگاری مؤثر است. کملاراج^۵ (۲۰۰۸) در پژوهش خود نتیجه گرفت که میان سبک والدگری و سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی ارتباط معنادار وجود دارد و دانش‌آموزانی که از والدگری ضعیفی برخوردارند در مقایسه با دانش‌آموزانی که از والدگری مثبت‌تری برخوردارند، سازگاری تحصیلی کمتری دارند. از طرفی، صبر^۶ از جمله متغیرهای دینی و اخلاقی است که می‌تواند نقش واسطه‌ای در این میان داشته باشد. صبر از جمله مفاهیمی است که در اخلاق اسلامی مورد تأکید فراوان قرار گرفته است. آرک^۷، سیمونز^۸، استین^۹ و وینکیلامن^{۱۰}

-
- 1 - Educational adjustment
 - 2 - Henricson & Roker
 - 3 - Henricson
 - 4 - Parenting
 - 5 - Kamla - Raj
 - 6 - Patience
 - 7 - Arce
 - 8 - Simmons
 - 9 - Stein
 - 10 - Winkielaman

(۲۰۰۹) در پژوهشی نشان دادند که افراد با تاب‌آوری زیاد (تحمل) در رویارویی با رویدادهای هیجانی با ماهیت خنثی و نامعلوم، بیشتر به نشان‌دادن هیجانات مثبت تمایل داشتند. به اعتقاد آنها این امر ممکن است به علت توانایی افراد برای کنار آمدن موفقیت‌آمیز هنگام روبه‌رو شدن با موقعیت‌های دشوار بویژه موقعیت‌هایی با ماهیت بین فردی باشد. با توجه به اینکه بشر امروز در دنیایی به سر می‌برد که از رویدادهای تنیدگی‌زای گوناگون اجتماعی، محیطی، شغلی و خانوادگی رنج می‌برد در چنین حالتی، برخورداری از ویژگی صبر توان درونی انسان را ارتقا می‌بخشد؛ چرا که سازگاری، وفق دادن خود با فشارهای درونی و ملزومات بیرونی است (نوری، ۱۳۸۷). پیش‌فرضهای بنیانی پژوهش این بود که شیوه‌های فرزندپروری می‌تواند در کسب و کیفیت صبر افراد تأثیرگذار باشد و پیامد این رابطه تأثیرگذاری بر سازگاری تحصیلی یادگیرندگان خواهد بود.

شکل ۱: الگوی مفهومی پژوهش

با توجه به کارایی و تأثیراتی که صبر در زندگی انسان دارد و همچنین تأثیراتی که این سازه بر رفتارهای انسان از جمله رفتار در محیط اجتماعی مثل مدرسه اعمال می‌کند، هدف پژوهش بررسی نقش واسطه‌گری صبر در رابطه شیوه‌های فرزندپروری با سازگاری تحصیلی دانشجویان است.

روش

روش تحقیق از لحاظ گردآوری داده‌ها از نوع همبستگی است که با استفاده از تحلیل مسیر، روابط متغیرهای پژوهش بررسی شد. متغیر برونزاد در این مطالعه شیوه‌های فرزندپروری، متغیر

واسطه‌ای صبر و متغیر درونزاد سازگاری تحصیلی است. جامعه آماری این پژوهش را تمام دانشجویان ورودی نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۶ - ۱۳۹۵ دانشگاه علوم پزشکی شیراز تشکیل می‌داد ($N = 608$). برای تعیین تعداد نمونه با استفاده از جدول مورگان ۲۳۵ دانشجوی (۹۵ پسر و ۱۴۰ دختر) با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی انتخاب شد. پس از انتخاب گروه شرکت‌کنندگان و تهیه مقیاسها، آزمون به صورت گروهی و در کلاسهای درس دانشجویان اجرا شد. روش اجرای مطالعه به این صورت بود که پس از انتخاب نمونه ابتدا توضیحاتی در ارتباط با شیوه پاسخ‌دهی به سؤالات، هدف پژوهش و ضرورت همکاری صادقانه به آزمودنیها داده، و از آنها خواسته شد تا با دقت و حوصله به تمامی سؤالات پاسخ دهند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه‌های زیر است:

مقیاس شیوه‌های فرزندپروری بامریند: این مقیاس توسط بامریند^۱ در سال ۱۹۹۱ ساخته شد. این مقیاس دارای ۳۰ سؤال و نمره‌گذاری آن به صورت لیکرتی (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف و به صورت ۵ تا ۱ نمره‌گذاری می‌شود) است. لازم به ذکر است که دو سؤال ۲۳ و ۳۰ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود.

روینسون^۲، مندلیسو^۳، اولسن^۴ و هارت^۵ (۲۰۰۱) رویی‌سازه آزمون را بر اساس تحلیل عوامل، بررسی کرده‌اند. این پژوهشگران بر اساس تحلیل عاملی توانسته‌اند سه عامل شیوه‌های فرزندپروری مقتدر، آسانگیر و مستبد را مورد شناسایی قرار دهند. هم‌چنین بوری، میزان رویی را با استفاده از رویی افتراقی محاسبه کرد و نشان داد که مستبد بودن شیوه فرزندپروری رابطه معکوسی با آسانگیری ($r = -0/38$) و رفتار مقتدرانه ($r = 0/48$) دارد. رایبسون و همکاران، ضریب پایایی زیر را بر اساس آلفای کرونباخ در ارتباط با مقیاس شیوه‌های فرزندپروری گزارش کرده‌اند: در ارتباط با بعد مقتدر ۰/۸۶، بعد آسانگیر ۰/۶۴ و بعد مستبد ۰/۸۲ بوده است. در ایران نیز اسفندیاری، رویی این مقیاس را در حد مطلوب گزارش، و پایایی این مقیاس را برای شیوه آسانگیرانه ۰/۶۹، برای شیوه استبدادی ۰/۷۷ و برای شیوه مقتدرانه ۰/۷۳ گزارش کرده است. برای تعیین پایایی مقیاس در این پژوهش نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. برای عامل مقتدر

1 - Baumrind
2 - Robinson
3 - Mandlco
4 - Olsen
5 - Hart

با ده گویه ضریب آلفای ۰/۶۷، برای عامل آسانگیر با ۷ گویه ۰/۷ و برای عامل مستبد با ۶ گویه ۰/۵ محاسبه شده است. پایایی این پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که ضریب آن برابر با ۰/۹۰ بود.

مقیاس صبر خرمایی، فرمانی و سلطانی: مقیاس صبر با استفاده از مؤلفه‌های قرآنی توسط خرمایی، فرمانی و سلطانی تهیه شده است. این مقیاس به سنجش مؤلفه‌های صبر شامل شکیبایی، استقامت، رضایت، درنگ و متعالی شدن می‌پردازد. این مؤلفه‌ها در قالب عباراتی در طیف لیکرت از کاملاً درست (با نمره ۵) تا کاملاً نادرست (با نمره ۱) مورد سنجش قرار می‌گیرد. برای تعیین روایی و پایایی، این مقیاس در مورد ۳۳۰ دانشجوی دانشگاه شیراز اجرا، و سپس به روش تحلیل عاملی با استفاده از مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس انجام شد. در پژوهش خرمایی و همکاران برای تعیین روایی از روش تحلیل عاملی با استفاده از مؤلفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس استفاده شده است. نتایج تحلیل عاملی وجود پنج عامل (شکیبایی، متعالی شدن، رضایت، استقامت و درنگ) را مورد تأیید قرار داده است (خرمایی، فرمانی و سلطانی، ۱۳۹۳). هم‌چنین، ضریب آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های متعالی شدن ۰/۸۴، درنگ ۰/۶۸، استقامت ۰/۶۱، رضایت ۰/۶ و شکیبایی ۰/۶۷ محاسبه شده است. هم‌چنین ضریب آلفای کل ۰/۸۶ به دست آمده است. به منظور سنجش پایایی مقیاس صبر از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاسها از ۰/۶ تا ۰/۸۴ بود و ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس نیز ۰/۸۶ محاسبه شده است. پایایی این پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که ضریب آن برابر با ۰/۹۲ بود.

مقیاس سازگاری تحصیلی باکر و سیریک: این مقیاس توسط باکر^۱ و سیریک^۲ (۱۹۸۴) ساخته شده است. این مقیاس دارای ۶۷ گویه است که سازگاری دانشجویان را اندازه‌گیری می‌کند و برای نمره‌گذاری هر گویه درجه‌ای بین ۱ (اصلاً در من نیست) تا ۹ (کاملاً در من است) به آزمودنی تعلق می‌گیرد. این مقیاس چهار مؤلفه سازگاری تحصیلی (۲۴ سؤال)، سازگاری اجتماعی (۲۰ سؤال)، سازگاری فردی عاطفی (۱۵ سؤال) و دلبستگی سازمانی (۷ سؤال) را اندازه‌گیری می‌کند. در پژوهش سیدی، روایی سازه آزمون بر اساس تحلیل عوامل مورد بررسی قرار گرفته است که چهار مؤلفه سازگاری تحصیلی، سازگاری اجتماعی، سازگاری

1 - Baker
2 - Siryk

فردی - عاطفی و دلبستگی سازمانی مورد شناسایی قرار گرفت. همچنین شنایدر و وارد در بررسی روایی نشان دادند که مقیاس سازگاری تحصیلی با عملکرد تحصیلی و نیز میانگین آزمون پیشرفت تحصیلی همبستگی معناداری دارد. ضرایب پایایی مقیاس سازگاری در پژوهش سیدی به روش ضریب آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفته که مقدار آن برای خرده مقیاس سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۸۷، دلبستگی سازمانی برابر با ۰/۸۶، سازگاری فردی عاطفی برابر با ۰/۸۲ و سازگاری اجتماعی برابر با ۰/۸۹ به دست آمده است. شنایدر و وارد ضریب آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی، اجتماعی، عاطفی - فردی و دلبستگی سازمانی را به ترتیب برابر ۰/۸۷، ۰/۸۹، ۰/۸۲ و ۰/۸۶ گزارش کرده‌اند. پایایی این پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که ضریب آن برابر با ۰/۸۸ بود. ملاحظات اخلاقی پژوهش به این شرح بود: ۱ - تمام افراد به صورت کتبی اطلاعاتی در مورد پژوهش دریافت کرده و در صورت تمایل در پژوهش مشارکت کردند. ۲ - این اطمینان به شرکت کنندگان داده شد که تمام اطلاعات محرمانه است و برای امور پژوهشی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. ۳ - به منظور رعایت حریم خصوصی، نام و نام خانوادگی شرکت کنندگان ثبت نشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در قسمت توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در قسمت استنباطی از آزمون همبستگی و تحلیل مسیر استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ شاخصهای آمار توصیفی برای نمونه مورد بررسی ($n = 235$) شامل میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی برای متغیرهای مورد نظر ارائه شده است.

جدول ۱: شاخصهای آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی
شیوه فرزندپروری مستبد	۲۴/۲۱	۵/۳۷	۰/۲۴	-۰/۴۲
شیوه فرزندپروری مقتدر	۳۶/۲۰	۳/۸۵	۰/۱۰	-۰/۰۶
شیوه فرزندپروری آسانگیر	۳۰/۱۶	۴/۹۴	۰/۲۸	-۰/۲۶
صبر	۱۳۹/۲۳	۹/۴۴	۰/۱۴	۰/۱۵
سازگاری تحصیلی	۷۷/۰۶	۶/۸۷	۰/۱۸	۱/۳۴

همان‌طور که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، نتایج این پژوهش نشان داد که کجی و کشیدگی برای متغیرهای پژوهش بین ۲ و ۲- قرار دارد؛ توزیع تمامی متغیرها عادی است؛ بنابراین می‌توانیم به منظور تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از الگوی تحلیل مسیر استفاده کنیم. از آنجا که پایه و اساس مطالعات تحلیل مسیر همبستگی بین متغیرها است، در ادامه ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش آورده می‌شود.

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
۱ - شیوه فرزندپروری مستبد	۱				
۲ - شیوه فرزندپروری مقتدر	۰/۲۹**	۱			
۳ - شیوه فرزندپروری آسانگیر	۰/۳۶**	۰/۲۲**	۱		
۴ - صبر	۰/۳۳**	۰/۴۶**	۰/۲۶**	۱	
۵ - سازگاری تحصیلی	۰/۱۰	۰/۳۷**	۰/۲۵**	۰/۳۲**	۱

** P < ۰/۰۱ * P < ۰/۰۵

همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، نتایج این پژوهش نشان داد که ضریب همبستگی بین شیوه‌های فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر (متغیر برونزا) و سازگاری تحصیلی به ترتیب برابر با (۰/۱۰، ۰/۳۷ و ۰/۲۵) است که اولی معنی‌دار نیست؛ اما دو ضریب دیگر از نظر آماری در سطح (۰/۰۱) معنی‌دار است. هم‌چنین ضریب همبستگی بین شیوه‌های فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر (متغیر برونزا) و صبر به ترتیب برابر با (۰/۳۳، ۰/۴۲ و ۰/۲۶) است که همگی مثبت و معنی‌دار است. همان‌گونه که قبلاً اشاره شد بر اساس پیشینه نظری و تجربی، الگوی فرضی بررسی تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم شیوه‌های فرزندپروری و صبر بر سازگاری تحصیلی طراحی شد. برای ارزیابی الگوی فرضی این پژوهش، ابتدا با استفاده از روش پیشینه احتمال به برآورد عوامل می‌پردازیم. عوامل برآورد شده شامل ضرایب اثر مستقیم، ضرایب اثر غیر مستقیم و ضرایب اثر کل است که برای هر کدام از آنها جدول جداگانه‌ای حاوی ضرایب برآورد استاندارد شده، خطای استاندارد برآورد و ارزش t مربوط به آزمون معنی‌داری این عوامل ارائه شده است؛ ضمناً با توجه به این ضرایب، تأیید یا عدم تأیید فرضیه‌های پژوهش مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۳: برآوردهای ضرایب اثر مستقیم

متغیرها	برآوردها	عوامل استاندارد شده	خطای استاندارد برآورد	t
اثر مستقیم شیوه فرزندپروری مستبد بر: صبر سازگاری تحصیلی	۰/۲۹**	۰/۰۴	۴/۱۳	
	۰/۰۷	۰/۰۵	۰/۹۷	
اثر مستقیم شیوه فرزندپروری مقتدر بر: صبر سازگاری تحصیلی	۰/۳۵**	۰/۰۴	۵/۰۷	
	۰/۲۹**	۰/۰۴	۴/۲۵	
اثر مستقیم شیوه فرزندپروری آسانگیر بر: صبر سازگاری تحصیلی	۰/۲۲**	۰/۰۵	۲/۸۹	
	۰/۲۰**	۰/۰۴	۲/۷۶	
اثر مستقیم صبر بر: سازگاری تحصیلی	۰/۲۴**	۰/۰۴	۳/۱۵	

** P < ۰/۰۱

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، نتایج این پژوهش نشان داد که اثر مستقیم شیوه‌های فرزندپروری مستبد ($t = ۴/۱۳$)، مقتدر ($t = ۵/۰۷$) و آسانگیر ($t = ۲/۸۹$) بر صبر به ترتیب برابر با ۰/۲۹، ۰/۳۵، و ۰/۲۲ و در سطح ۰/۰۱ معنادار است؛ بنابراین اثر مستقیم و مثبت شیوه‌های فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر بر صبر تأیید می‌شود. از طرفی، اثر مستقیم شیوه‌های فرزندپروری مقتدر ($t = ۴/۲۵$) و آسانگیر ($t = ۲/۷۶$) بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۲۹، ۰/۲۰ و در سطح ۰/۰۱ معنادار است؛ بنابراین اثر مستقیم و مثبت شیوه‌های فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر بر سازگاری تحصیلی تأیید می‌شود؛ اما اثر مستقیم شیوه فرزندپروری مستبد بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۰۷ است که با توجه به مقدار $t = ۰/۹۷$ از نظر آماری معنی‌دار نیست. بنابراین اثر مستقیم و مثبت شیوه فرزندپروری مستبد بر سازگاری تحصیلی رد می‌شود. هم‌چنین، اثر مستقیم صبر بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۲۴ و با توجه به مقدار $t = ۳/۱۵$ از نظر آماری در سطح ۰/۰۱ معنادار است؛ بنابراین اثر مستقیم و مثبت صبر بر سازگاری تحصیلی تأیید می‌شود.

جدول ۴: برآورد ضرایب اثر غیرمستقیم

متغیرها	برآوردها	عوامل استاندارد شده	خطای استاندارد برآورد	T
اثر غیرمستقیم شیوه فرزندپروری مستبد بر: سازگاری تحصیلی		۰/۰۷**	۰/۰۵	۴/۰۶
اثر غیرمستقیم شیوه فرزندپروری مقتدر بر: سازگاری تحصیلی		۰/۰۸**	۰/۰۶	۴/۸۴
اثر غیرمستقیم شیوه فرزندپروری آسانگیر بر: سازگاری تحصیلی		۰/۰۵*	۰/۰۳	۲/۳۳

* $P < 0/05$ ** $P < 0/01$

همانطور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، نتایج این پژوهش نشان داد که اثر غیر مستقیم شیوه‌های فرزندپروری مستبد ($t = 4/06$)، مقتدر ($t = 4/84$) بر سازگاری تحصیلی به ترتیب برابر با ۰/۰۷ و ۰/۰۸ و در سطح ۰/۰۱ معنار بوده است. بنابراین نقش واسطه‌ای صبر در رابطه شیوه‌های فرزندپروری مستبد و مقتدر و سازگاری تحصیلی تأیید می‌شود. هم‌چنین اثر غیر مستقیم شیوه فرزندپروری آسانگیر ($t = 2/33$) برابر با ۰/۰۵ و در سطح ۰/۰۵ معنار بوده است. بنابراین نقش واسطه‌ای صبر در رابطه شیوه فرزندپروری آسانگیر و سازگاری تحصیلی تأیید می‌شود.

جدول ۵: برآورد ضرایب اثر کل

متغیرها	برآوردها	عوامل استاندارد شده	خطای استاندارد برآورد	t
اثر کل شیوه فرزندپروری مستبد بر: سازگاری تحصیلی		۰/۱۴	۰/۰۳	۱/۴۴
اثر کل شیوه فرزندپروری مقتدر بر: سازگاری تحصیلی		۰/۳۷**	۰/۰۷	۶/۸۳
اثر کل شیوه فرزندپروری آسانگیر بر: سازگاری تحصیلی		۰/۲۵**	۰/۰۵	۴/۱۹

* $P < 0/05$ ** $P < 0/01$

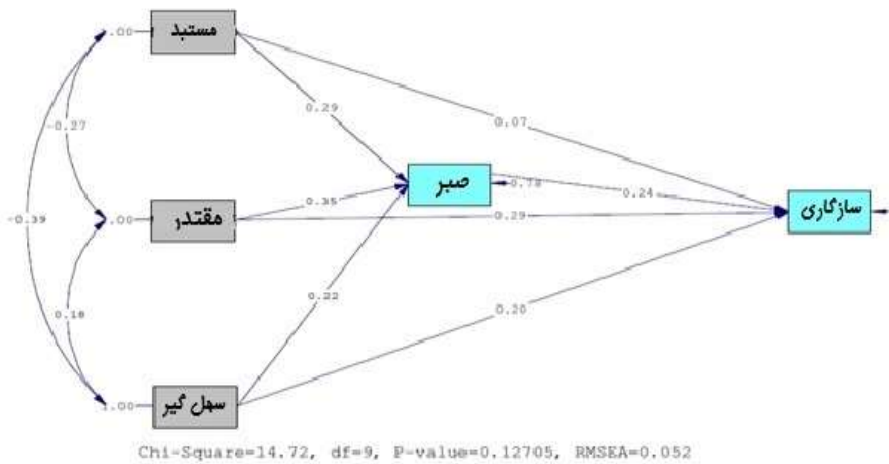
همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، نتایج این پژوهش نشان داد اثر کل شیوه فرزندپروری مستبد بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۱۴ است که با توجه به مقدار مقدار $t = 1/44$

معنی‌دار نیست؛ هم‌چنین اثر کل شیوه فرزندپروری مقتدر بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۳۷ با توجه به مقدار $t = ۶/۸۳$ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. اثر کل شیوه فرزندپروری آسانگیر بر سازگاری تحصیلی نیز برابر با ۰/۲۵ است که با توجه به مقدار $t = ۴/۱۹$ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است.

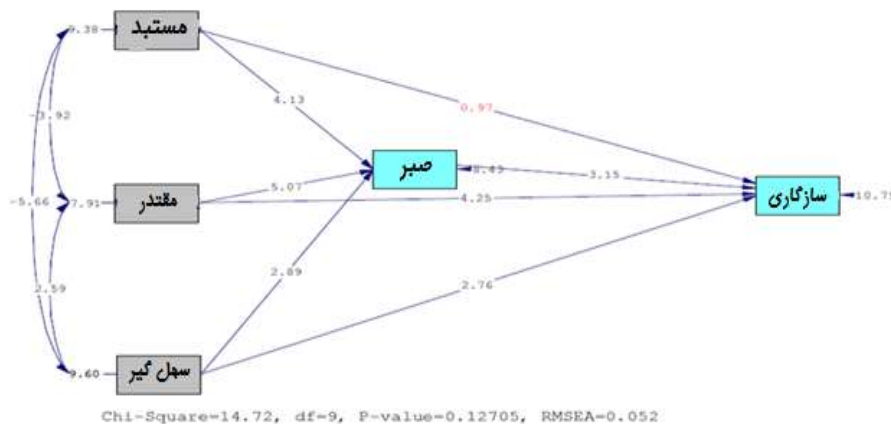
جدول ۶: ویژگی‌های نکویی برازندگی الگوی پیش‌بینی سازگاری تحصیلی

ویژگی	برآورد
مجذور کای (χ^2)	۱۴/۷۲
df	۹
نسبت مجذور کای به درجه آزادی (χ^2/df)	۱/۶۳
P – value	۰/۱۲۷
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	۰/۹۵
شاخص نکویی برازش (GFI)	۰/۹۵
شاخص تعدیل شده نکویی برازش (AGFI)	۰/۹۳
جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)	۰/۰۵۲

همان‌طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، نتایج این پژوهش نشان داد ویژگی‌های نکویی برازش الگوی پیش‌بینی سازگاری تحصیلی در سطح مطلوبی است.

نمودار ۱: مسیر الگوی برازش شده سازگاری تحصیلی (مقادیر استاندارد)

نمودار ۲: مسیر الگوی برازش شده سازگاری تحصیلی (اعداد معناداری)

بحث و نتیجه گیری

نتایج جدول ۱ میانگین هر یک از شیوه‌های فرزندپروری مستبد، مقتدر، آسانگیر و سازگاری تحصیلی به ترتیب برابر با ۲۴/۲۱ و ۳۶/۲۰ و ۳۰/۱۶ و ۷۷/۰۶، و انحراف هر یک به ترتیب برابر با ۵/۳۷ و ۳/۸۵ و ۴/۹۴ و ۶/۸۷ است؛ بنابراین با توجه به اندازه‌های کجی و کشیدگی برای متغیرهای پژوهش که بین ۲- و ۲+ قرار دارد، توزیع تمامی متغیرها عادی است؛ هم‌چنین با توجه به نتایج جدول ۲ ضریب همبستگی بین شیوه‌های فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر (متغیر برونزا) و سازگاری تحصیلی به ترتیب برابر با ۰/۱۰، ۰/۳۷ و ۰/۲۵ است که اولی معنی‌دار نیست؛ اما دو ضریب دیگر از نظر آماری در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین یافته‌های تحلیل مسیر با توجه به اطلاعات جدول ۳ اثر مستقیم و مثبت شیوه فرزندپروری مقتدر و آسانگیر بر سازگاری تحصیلی را تأیید می‌کند؛ اما فرض اثر مستقیم و مثبت شیوه فرزندپروری مستبد بر سازگاری تحصیلی رد می‌شود. این نتیجه با یافته‌های برخی مطالعات مانند لئو^۱ و چانگ^۲، ۲۰۱۴، اکینسولا^۳، ۲۰۱۱، ترنر^۴، چندلر^۵ و هفر^۶، ۲۰۰۹، کملاراج^۷، ۲۰۰۸، چاندولا^۷ و بهانات^۸، ۲۰۰۸ همسو است. بنابراین می‌توان

- 1 - Liew
- 2 - Chang
- 3 - Akinsola
- 4 - Turner
- 5 - Chandler
- 6 - Heffer
- 7 - Chadola
- 8 - Bahanot

گفت که این مطالعه نشان داد که شیوه فرزندپروری مقتدر سازگاری تحصیلی را به شکل مثبتی پیش‌بینی می‌کند. والدین در این سبک منحصر به فرد بودن کودک را قبول دارند؛ احساس عمیق و احترام و مساوات را به او عرضه می‌کنند؛ کودک را تشویق می‌کنند که خطای خود را تصحیح کند و تواناییهای خود را گسترش دهد؛ کودک را راهنمایی می‌کنند تا اهمیت همکاری را دریابد؛ پیوسته گرم، مسئول و حمایتگر است و به طور منطقی بر فرزندان خود کنترل دارد و با احترام به نظر آنان به رشد عقلانی فرزندان کمک می‌کنند (برنشتاین^۱، ۱۹۹۴؛ برونستین^۲، ۱۹۹۴). فرزندان این والدین با حرمت به خود زیاد و ابتکار عمل فردی، و محبوب معلمان و دوستان خود هستند و سازگاری اجتماعی و موفقیت تحصیلی خوب دارند (ست و آسودانی^۳، ۲۰۱۳؛ ترنو چندلر و هفر، ۲۰۰۹). هم‌چنین به طور کلی سازگاری عمومی فرزندان خانواده‌های قاطع و آسانگیر به طور معناداری بیشتر از فرزندان والدین مستبد و بی‌توجه است (فولاد چنگک، ۱۳۸۵)؛ چرا که در شیوه آسانگیرانه، والدین اجازه می‌دهند فرزند هرچه دوست دارد و یا منطقی می‌داند، انجام دهد و هیچ نظارتی بر رفتار او ندارند. والدین آسانگیر با روابط گرم و پذیرا، کنترل چندانی بر فرزندان خود ندارند و فشار کمتری بر آنان اعمال می‌کنند (دیاز^۴، ۲۰۰۵؛ کیپ^۵، شافر^۶، ۲۰۰۷؛ شافر، ۱۹۵۹). نوجوانان خانواده‌های آسانگیر عزت نفس و مهارت اجتماعی خوبی دارند و می‌توانند روابط گرمی با والدین خود برقرار کنند. در نهایت در خانواده‌هایی که به نوجوانان محبت و توجه زیادی می‌شود و والدینشان آنها را درک می‌کنند، مشکلات نوجوانان کمتر است و با خاطری آسوده بر درس و مسائل مربوط متمرکز می‌شود؛ اگر در زمینه درسی مشکلی هم داشته باشند با سعی خود و حمایت والدینشان مشکل را حل می‌کنند. طبق نتایج این پژوهش، افرادی که تحت تربیت مقتدارانه بودند، بیشترین پیشرفت تحصیلی و عزت نفس را داشتند. بنابراین، می‌توان گفت یادگیرندگانی که سازگاری تحصیلی دارند، دارای والدینی هستند که پیوسته گرم، مسئول و حمایتگر هستند و منطقی بر فرزندان خود کنترل دارند، با احترام به نظر آنان به رشد عقلانی فرزندان کمک می‌کنند (کیپ و شافر، ۲۰۰۷).

-
- 1 - Bronstein
 - 2 - Bronstein
 - 3 - Seth & Asudani
 - 4 - Diaz
 - 5 - Kipp
 - 6 - Shaffer

هم‌چنین یافته‌های پژوهش (جدول ۲) نشان داد که ضریب همبستگی بین شیوه‌های فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر (متغیر برونزا) و صبر به ترتیب برابر با ۰/۳۳، ۰/۴۲ و ۰/۲۶ است که همگی مثبت و معنی‌دار است. بنابراین یافته‌های تحلیل مسیر (جدول ۳) اثر مستقیم و مثبت شیوه فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر بر صبر را تأیید می‌کند؛ لذا کودکانی که دارای والدین گرم و پذیرنده هستند، بیشتر خوشحال هستند؛ خوداتکایی و خودگردانی بیشتری از خود نشان می‌دهند؛ قادر هستند کوشش‌های خود را برای طرحها و مسائل درسی سازمان دهند؛ هم‌چنین از خلاقیت و عزت نفس بیشتری برخوردار هستند (اکینسولا، ۲۰۱۱؛ پارسا و همکاران، ۱۳۹۲). هم‌چنین با توجه به اطلاعات جدول ۴ اثر غیر مستقیم شیوه فرزندپروری مستبد بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۰۷ و با توجه به $t = ۴/۰۶$ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است و اثر غیر مستقیم شیوه فرزندپروری مقتدر بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۰۸ و با توجه به $t = ۴/۸۴$ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است؛ هم‌چنین اثر غیر مستقیم شیوه فرزندپروری آسانگیر بر سازگاری تحصیلی برابر با ۰/۰۵ و با توجه به $t = ۲/۳۳$ در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است.

با توجه به یافته‌های پژوهش، نقش واسطه‌ای صبر در رابطه شیوه فرزندپروری مستبد، مقتدر و آسانگیر با سازگاری تحصیلی تأیید می‌شود. در تبیین این مطلب می‌توان گفت که یکی از ویژگی‌های افراد صبور، استقامت است. یادگیرندگانی که والدین با محبت و حمایت‌کننده دارند در راه رسیدن به هدف از خود پایداری و صبوری نشان می‌دهند و در کار فعالیت مداوم دارند و همیشه راه‌های دستیابی به هدف را در ذهن خود ترسیم می‌کنند و با توجه به مداومتی که دارند، حتی در صورت برخورد با موانع در پی ترسیم راهی جدید برای رسیدن به هدف خواهند بود. والدین مقتدر خود الگوی استقامت هستند. شیوه رفتاری والدین بر رفتارهای فرزندان اثر دارد. از آنجا که این والدین محبت و صمیمیت از خود نشان می‌دهند، صبورانه به نظر فرزندانشان گوش می‌دهند (بخشانی، ۱۳۸۸)؛ فرزندانشان هم از صبر بیشتری برخوردارند. در نتیجه سازگاری تحصیلی بیشتری دارند و تمام تلاششان را برای رسیدن به هدف و برطرف کردن موانع انجام می‌دهند؛ لذا بنابر نتیجه پژوهش پیشرفت تحصیلی و سازگاری تحصیلی فرزندان والدین مقتدر نسبت به فرزندان والدین مستبد و آسانگیر بیشتر است. در شیوه فرزندپروری مستبد والدین قوانین خاصی را اعمال می‌کنند و از فرزندان انتظار دارند تا از آن قوانین بدون هیچ توضیحی اطاعت کنند؛ انعطاف‌ناپذیر، زورگو، خشن و نسبت به نیازهای فرزندان بی‌توجه هستند (پرنده، ۱۳۸۹). از آنجا که این طرز رفتار والدین به شکل‌گیری هر چه

بیشتر رفتارهای پرخاشگرانه در آینده منجر می‌شود، فرزندان این والدین گوشه‌گیر و ناراضی هستند و در مواقع ناکامی با پرخاشگری و دشمنی واکنش نشان می‌دهند (روپانارین^۱، کریسناکامر^۲ و متیندوگان^۳، ۲۰۰۶). از طرفی والدین آسانگیر همیشه در تلاش هستند که همسو با تکانه‌ها، درخواستها، رفتار و امیال فرزند رفتار کنند و هیچ توقعی از فرزند برای کارهای منزل و رفتار مناسب ندارند. فرزندان این والدین افرادی پرتوقع و زیاده‌خواه هستند و تأخیر در ارضای نیازهایشان را نمی‌توانند تحمل کنند. این ارضای بیش از حد نیازها باعث افزایش توقعات و زیاده‌خواهی فرزندان می‌شود و اینکه از وضع موجود و داشته‌های خود راضی نباشند؛ لذا در موقعیت جدید آموزشی و زمانی که با مسئله جدیدی روبه‌رو می‌شوند، سازگاری کمتری دارند و سازگاری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی آنان را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. بنابر نتایج، صبر، نقش واسطه‌ای در رابطه شیوه‌های فرزندپروری والدین و سازگاری تحصیلی دارد. والدین مقتدر از صبر بهتری برخوردارند و فرزندان آنها سازگاری تحصیلی بیشتری دارند. در درجه دوم والدین آسانگیر با فرزندانشان رابطه محبت‌آمیز و گرمی دارند و صبر بیشتری نسبت به والدین مستبد دارند و در نهایت والدین مستبد، کمترین میزان صبر را دارند و این امر بر میزان سازگاری تحصیلی فرزندانشان موثر است (اکینسولا، ۲۰۱۱).

یافته‌های این پژوهش را می‌توان از دو جنبه نظری و عملی مورد توجه قرار داد. کم بودن پژوهش‌های داخلی در زمینه ارتباط شیوه‌های فرزندپروری و سازگاری تحصیلی با واسطه‌گری از یک سو و نبود پژوهشی حتی در زمینه مقالات خارجی، که این متغیرها را در قالب یک الگو بررسی کرده باشد از سوی دیگر، سبب باز شدن چشم‌اندازهای جدید در زمینه آموزشی و کمک به بدنه علمی پژوهشها در این زمینه شود. در سطح عملی یافته‌های این پژوهش بر نقش و اهمیت شیوه‌های فرزندپروری در زندگی تحصیلی فرزندان تأکید دارد. بنابراین به والدین پیشنهاد می‌شود که با دریافت آگاهیها و آموزش کافی بکوشند تا برای تربیت فرزندان خود از این سبک فرزندپروری استفاده کنند؛ هم‌چنین به مشاوران و درمانگران حوزه خانواده پیشنهاد می‌شود با برگزاری کلاسهای آموزشی و تربیتی، والدین را از سه سبک فرزندپروری و پیامدهای آنها آگاه کنند و مهارتهایی را برای فرزندپروری به سبک مقتدر در اختیار والدین

قرار دهند. انتظار می‌رود تقویت ارزشهای اخلاقی مبتنی بر صبر در افزایش سازگاری تحصیلی یادگیرندگان مؤثر خواهد بود. یکی از عناصر بسیار مهم برنامه درسی که با صبر ارتباط بسیار نزدیکی دارد، مربی است؛ به این ترتیب، لازم است در دوره‌های تربیت معلم به صبر به عنوان یک صفت مهم در پرورش معلمان و مربیان نگریسته شود. می‌توان گفت که صبر در رابطه شیوه‌های فرزندپروری و سازگاری تحصیلی، نقش واسطه‌ای را ایفا می‌کند. شاخص نیکویی برازش الگو نیز برازش الگوی پیشنهادی پژوهش را تأیید کرد. تلویح ضمنی نتایج پژوهش این است که شیوه‌های فرزندپروری به صورت مستقیم و غیر مستقیم با واسطه صبر بر سازگاری تحصیلی تأثیر دارد؛ لذا ضروری است در نظام تعلیم و تربیت به شیوه‌های فرزندپروری و صبر به عنوان عوامل مؤثر در سازگاری تحصیلی بیش از پیش توجه شود.

منابع

- بخشانی، نورمحمد (۱۳۸۸). نقش خانواده در تربیت فرزند. *مجله تربیت و خانواده*. ش ۱۰: ۳۹ - ۴۰.
- پارسا، نکیسا؛ احمدپناه، محمد؛ پارسا، پریسا؛ قلعه‌ایها، علی (۱۳۹۲). بررسی ارتباط روابط عاطفی بین والدین و فرزندان با سازگاری تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی همدان. *مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام*. ش ۲۲: ۸۳ - ۹۰.
- پزند، اکرم (۱۳۸۹). سبک فرزند پروری والدین و تأثیر آن بر رفتارهای فرزندان. *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*. ش ۱۶۷: ۵۸ - ۵۹.
- خرمایی، فرهاد؛ فرمانی، اعظم؛ سلطانی، اسماعیل (۱۳۹۳). نقش صبر به عنوان یک فضیلت اخلاقی و شخصیت در پیش‌بینی ناامیدی دانشجویان. *فصلنامه اخلاق پزشکی*. ش ۲۸(۷): ۱۹۹ - ۱۶۸.
- نوری، نجیب‌الله (۱۳۸۷). بررسی پایه‌های روانشناختی و نشانگان صبر در قرآن. *مجله روانشناسی و دین*. ش ۱۶۸(۴).

- Arce, E., Simmons, A. N., Stein, M. B., Winkelman, P. (2009). Association between individual differences in self reported emotional resilience and the affective perception of neutral faces. *Journal of affective disorders*, 114(1), 286-293.
- Akinsola, E., F. (2011). Relationship between parenting style, family type, personality dispositions and academic achievement of young people in Nigeria. *IFE Psychologia: An International Journal*, 19(2), 246-227.
- Bronstein, P. (1994). Patterns of parent-child interaction in Mexican families: Across cultural perspective. *Journal of international Behavioral Deerepiment*, 1 (7), 23-40.
- Baumrind, D. (1991). *Parenting styles and adolescent development*. New York: Garland publishing.
- Baker.R.,w., & siryk, B. (1984). Measuring adjustment to college. *journal of counseling psychology*, 3, 179-189.

- Chandola, A., & Bhanot, S. (2008). Role of parenting style in adjustment of high school children. *J. Hum. Ecol*, 24(1), 27-30.
- Diaz, Y. (2005). Association between parenting and child behavior problems among Latino mothers and children. Unpublished Master Thesis, University of Maryland.
- Henricson C., & Rocker D. (2000). Support for the parents of Adolescents: a review. *Journal Adolescence*. 23(6), 763-783.
- Hergenhan B, Alson M H. (2003). An introduction to learning ideas. Tehran: Dana publications. MIT press.
- Hilary, G & Brent, M. (1994). Emotional, social and academic adjustment of college students: A Longitudinal study of retention. *Journal of counseling and development*; 72(3), 281-288.
- Henricson C. and Rocker D. (2000). Support for the parents of Adolescents: a review. *Journal Adolescence*. 23(6), 763-783.
- Kamla, R. (2008). Role of Parenting Style in Adjustment of High School Children. Department of Child Development, N.D. University of Agriculture & Technology, Kumarganj, 24, (1), 27-30.
- Kipp, K., & Shaffer, D., R. (2007). *Developmental psychology: childhood and adolescence*. Belmont, CA: Thomson Wadsworth, 264.
- Liew, J., Kwok, O., Chang, Y. (2014). Parental autonomy support predicts academic achievement through emotion-related self-regulation and adaptive skills in Chinese American adolescents. *Asian American Journal of Psychology*.
- Pettus, K., R. (2006). The relationship of parental monitoring to community college student adjustment and achievement: Differences by gender, ethnicity, parental education level, and student residence. Unpublished Ph.D. thesis, Carolina University.
- Roopnarine, J. L., Krishnakumar, A., Metindogan, A., & Evans, M. (2006). Links between parenting styles, parent-child academic interaction, parent-school interaction, and early academic skills and social behaviors in young children of English-speaking Caribbean immigrants. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(2), 238-252.
- Robinson, CC., Mandlco B., Olsen, SF., & Hart, CH. (2001). The parenting style and dimensions Questionnaire. *Handbook of family measurement techniques*; thousand oaks: sage. 3, 319-321.
- Seth, M., & Asudani, V. (2013). Parenting styles and their impact on educational performance of children at high school level: review of literature, *Indian Streams Research Journal*, 3, 1- 6.
- Shaffer, D., R. (1975). Some effects of consonant and dissonant attitudinal advocacy on initial attitude salience and attitude change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(1), 160.
- Spear, L., P. (2000). The adolescent brain and age related behavioral manifestations. *Neuroscience and Behavioral Reviews*, 24, 417-463.
- Turner, A., E. chandler, M., & heffer, R.W. (2009). The Influence of Parenting Styles, Achievement Motivation, and Self-Efficacy on Academic Performance in College Students *Journal of College Student Development*, 50(3), 337-346.
- Zychowski, L., A. (2007). Academic and social predictors of college adjustment among first year students: Do high school friendships make a difference? Unpublished Ph. D. Thesis, Indiana University of Pennsylvania.